



Firbladet

Årgang 17 – nr 2 – 2004

ISSN 0804 - 2403

Utgitt av Norsk Botanisk Forening,
Østlandsavdelingen

Innhold:

Redaksjonelt	side 2
Vårmøte: Foredrag om Oslo-vassdragene	side 3
NBF – ØLA: Ekskursjonsprogram 2004	side 4
Dvergtistelen overlever på Ulvøya	side 7
Skogen med det ene treet – det vil si svartfuru	side 8
Nattfioler på Nebbursvollen	side 9

• Redaksjonelt

Våren er over oss igjen – ingen tvil om det! Vårpengeurten har så vidt begynt å blomstre, og den er nå i sin vakreste form. Den er en av de innførte artene der vi kjenner datoen for innføringen helt nøyaktig. Fra noen få planter i Botanisk hage på Tøyen har den siden 1874 spredt seg til nær sagt hele landet. På forrige medlemsmøte i Østlandsavdelingen fikk vi stukket et dikt i hånden – nettopp til ære for vårpengeurten. Vi tar oss den frihet å gjengi det her.

Østlandsavdelingen arrangerte i mars et interessant møte med foredrag av Tor Holtan-Hartwig: «Oslo-vassdragene som livsårer for biologisk mangfold». Les mer om dette på neste side.

På sidene 4–6 presenterer vi årets ekskursjonsprogram. Her er det virkelig mange godbiter, så merk av i kalenderen allerede nå!

Vi har også tatt med en liten floravokterrapport om dvergtistel-forekomsten på Ulvøya. Til tross for stor byggevirkosomhet i området, later den til å stå imot, i hvert fall foreløpig.

På Uranienborg står en gammel svartfuru. Er dette det siste treet som er igjen etter «Uranienborgskogen»? Dette spørsmålet kommenterer Klaus Høiland på side 8.

Til slutt tar vi turen til Nebbursvollen utenfor Lillestrøm og forteller om en truet besetning av nattfiol. Line Østvold Hørlyk har sendt oss artikkelen. Hun forteller at hun er usikker på om det er nattfiol *Platanthera bifolia* eller om det er grov nattfiol *Platanthera chlorantha* hun har funnet, men det får vi prøve å finne ut av når vi kommer til juni-juli...

Nå skal vi nyte våren!

Fritt etter Fægri

En grytidlig april morgen
i attensyttifire
smøg vårpengeurten seg under gjerdet
rundt Tøyen Botaniske hage
Med sin kjekke lille alpesjel på snei
la den ut på tur:
Siden har den vært på rømmen.
Sist sett i Nord-Troms
der den prøvde få haik til Svalbard
med ei hvitkinngås.

KJERSTI ERICSON

~ ~ ~

Har du stoff til Firbladet, kan det sendes til:

firbladet@floranor.net

**• Vårmøte i ØLA:
Foredrag: Oslo-vassdragene
som livsårer for biologisk
mangfold**

Østlandsavdelingen arrangerer to interessante møter denne våren, og det første gikk av stabelen onsdag 31. mars 2004 i Kristine Bonnevis hus (Biologibygningen) på Blindern, rom 3508.

Tor Holtan-Hartwig var invitert til å snakke om «Oslo-vassdragene som livsårer for biologisk mangfold». Det ble en spennende kveld med en engasjert, kunnskapsrik og godt forberedt foredragsholder.

Tor Holtan-Hartwig er leder for Oslo Elveforum – en paraplyorganisasjon for de 13 elveforeningene og -gruppene som finnes i hovedstaden. Disse foreningene jobber på forskjellige måter for å bevare vannveiene i Oslo, og de arbeider blant annet med å få mange av elvene og bekkene opp i dagen igjen. Holtan-Hartwig snakket hovedsakelig om områdene i selve byggesonen, og han kunne fortelle at det i Oslo er så mye som 330 km med bekker og elver – og hele 230 av dem ligger i rør!

Mens vi i begynnelsen av forrige århundre gikk inn for å skjule

mest mulig av bekker og elver, har tendensen heldigvis snudd seg; i dag ønsker arkitekter å utnytte de mulighetene som finnes i bruk av bekker og elver i nye utbyggingsområder. Mens bekker og vann tidligere betydde rotter, sykdom og smitte, er synlige vannspeil i dag blitt nettopp den faktoren som øker en eiendoms verdi. Og her har Oslo Elveforum kjent sin besøkestid: når nye prosjekter skal iverksettes, kan forumet bidra med kart som viser de tidligere vannveiene. Mange steder pågår det nå arbeid med å finne igjen de gamle elveleiene.

Holtan-Hartwigs timeslange foredrag var ledsaget av en lang rekke bilder som viste noe av det viktige arbeidet som har pågått – og pågår – blant ildsjeler rundt om i byen.

«Den blågrønne infrastrukturen må på plass!» er ett av forumets mottoer. «Elva tilbake til byen!» er et annet slagord. Vil du vite mer om Oslo Elveforum og det arbeidet de utfører, kan du lese mer på forumets hjemmeside: www.osloelveforum.org.



• **Norsk Botanisk Forening – Østlandsavdelingen**

E K S K U R S J O N S P R O G R A M F O R 2 0 0 4

Søndag 25. april. ~ Tidlig vårtur til Frognerbekken.

Vi ser på og forsøker å bestemme alt vi oppdager av høgere planter på vandring oppover langs bekken. Frammøte på Skøyen jernbanestasjon kl. 11.00. Turlleder: Tore Berg (tlf. 97503649 / 22851748 Bot. Mus.).

Lørdag 15. mai. ~ Vårtur langs Lysakerelva.

Vi forsøker å bestemme alt av høgere planter som vi kommer over på turen. Frammøte på Ekraeveien stasjon på Østeråsbanen kl. 11.00. Turledere: Tore Berg (tlf. 97503649 / 22851748 Bot. Mus.) og Ivar Holtan (ivar.holtan@vegvesen.no, tlf. 22105211 / 93455684).

Søndag 23. mai: ~ Botanisk, geologisk og kulturhistorisk rundtur på Bygdøy. Det legges vekt på å vise fram «skattene». Frammøte ved Rodeløkka kafé kl. 11.00. Turlleder: Kim Hartvig (khartvig@broadpark.no, tlf. 22232091).

Lørdag 12. juni. ~ Inventeringstur på Høvikodden.

Frammøte på parkeringsplassen ved Henie-Onstad-senteret kl. 11.00. Det blir en kort gjennomgang av opplegget før inventeringen starter. Turledere: Anders Often (tlf. 23355108(a) / 64940432(p) og Tore Berg (tlf. 97503649 / 22851748 Bot.Mus.).

Søndag 13. juni arrangeres **Villblomstenes dag**

med blomstervandringar flere steder i ØLAs distrikt. Turledere oppfordres til å melde seg (se ØLAs hjemmeside).

Søndag 20. juni. ~ Fellestur med «Maridalens Venner» og Skiforeningen for å oppleve skjøtelselbetinget kulturmark i Nordmarka: Blankvannsbråten, Slakteren og Svartor. Frammøte ved Kobberhaughytta kl. 12.00 (Adkomst fra Sørkedalen eller Tryvann). Etter dagens program blir det ekstratur til Lørensetertjern for å forsøke å finne igjen Nordmarkas eneste kjente forekomst av brunskjene *Schoenus ferrugineus*. Turlleder: Tor Øystein Olsen (maridalensvenner@mobilpost.no, tlf. 90684145).

Tirsdag 22. juni. ~ Skjøttede slåttenger og lauvenger i Maridalen.

Vi ser på alt vi finner, legger spesielt merke til hvilke arter som begunstiges ved skjøtsel av fuktenger (f.eks. hanekam *Lychnis flos-cuculi*), tørrere enger (f.eks. solblom *Arnica montana*) og tørrenger, og lærer hvordan lauving skal gjøres. Frammøte ved kirkeruinene kl. 18.00 og turen går mot Hammeren. Turleder: Tor Øystein Olsen (maridalensvenner@mobilpost.no, tlf.90684145).

Søndag 27. juni. ~ Orkidétur til Slåttemyra, Nittedal,

sammen med «Maridalens Venner» og «Nittedal Historielag». Foruten å beskue all blomsterprakten, legges det vekt på å vise fram forskjellen i arter og dominans på skjøttet (slått) og uskjøttet, myrflate og myrkant. Frammøte der skogsbilvegen kommer inn på myra i nordøst, kl. 12.00. (Adkomst fra Movann stasjon eller Sørli skole (Nittedal). Turleder: Tor Øystein Olsen (maridalensvenner@mobilpost.no, tlf. 90684145).

Lørdag 3. juli. ~ Ringsaker. Inventering av ekstremrikmyr med knottblom

Microstylis monophyllos, og besøk i By Grustak: ruderatplanter, forvillete hageplanter, fin grusørflora (sannsynligvis delvis indigen) med klåved *Myricaria germanica*, og vassveronika *Veronica anagallis-aquatica*.

Frammøte bak Esso ved E6 i Brumunddal kl. 11.00. Turleder: Torbjørn Horsberg Kornstad (horskorn@online.no, tlf. 62355593).

Lørdag 17. juli – lørdag 24. juli. ~ Sommertur til Tinn

(Vestfjorddalen, Møsvatn, Tessungdalen, ...)

Et av målene for turen er å se vadderot *Phyteuna spicatum* i blomst, oppsøke lokaliteter der Oddvar Dalin opptok vegetasjonsanalyser i 1947 i forbindelse med sin hovedoppgave i botanikk, for å se hvordan vegetasjonen har forandret seg, og forsøke å finne nye lokaliteter. Innkvartering på Rjukan Fjellstue. Prisen er ca. 450 kr. pr. døgn (dobbeltrom) for kost og losji (overnatting, frokost, lunsj / matpakke, middag); i tillegg kommer reiseutgifter under oppholdet (og eventuelt lederutgifter). Ankomst til middag på Rjukan Fjellstue om kvelden lørdag 17.; avreise etter frokost lørdag 24. Mer detaljert program sendes til de påmeldte. Vi regner med å forflytte oss med privatbiler. **Påmeldingsfrist: 15. mai**, til turleder: Tore Berg tlf. 22851748 (Botanisk Museum) eller 97503649, eller til Kåre Homble (k.homble@online.no, tlf. 92696375).

Lørdag 7. august. ~ Tidlig høsttur på Nesoddtangen, spesielt i edelløvskog med lind og ramsløk. Vi forsøker å bestemme alt vi finner av høyere planter, sopp og lav, og det fristes med ertevikke *Vicia pisiformis*. Frammøte på brygga for Nesoddbåten (som går fra Aker brygge kl. 10.32) kl 11.00. Turleder: Even Woldstad Hanssen (even.w.hanssen@sabima.no, tlf. 22851767 Bot. Mus.) / 66917409 / 99286120).

Søndag 15. august. ~ Inventeringstur til nordre Feiring (Eidsvoll) (kalkskog, eldre beitet skog, åpen beitemark) og eventuelt gammel granskog mot Skreikampen. Frammøte der vegen mot Øverbygda tar av fra rv. 33, kl. 10.30. Turleder: Kåre Homble (k.homble@online.no, tlf. 92696375).

Søndag 21. august. ~ Gjerdrum
Dagens hovedtema: starr og torvmoser i myr og sumpskog.
Frammøte ved Shell-stasjonen på Ask, kl. 10.30, for videre transport mot Romeriksåsen. Turleder: Kåre Homble (k.homble@online.no, tlf. 92696375).

Fredag 3. til søndag 5. september. ~ Inventeringstur i Aurskog-Høland. Ta kontakt med turleder: Anders Often (tlf. 23355102 (a) / 64940432 (p)).

Lørdag 18. september og søndag 19. september. ~ Turer etter ruderatplanter i Moss og Fredrikstad. Ta kontakt med turleder: Tore Berg (tlf. 22851748 Bot. Mus. eller 97503649).

Søndag 26. september. ~ Tur til Hurum etter ruderatplanter
Ta kontakt med leder: Tore Berg (se ovenfor).

Ekskursjonskomiteen ønsker alle velkommen på tur!

• **Dvergtistelen overlever
på Ulvøya**

Dette er en rapport fra floravokter Randi Werner som har besøkt voksestedet til dvergtistelen på Ulvøya. Denne rapporten skulle vært med i en tidligere utgave av Firbladet, men på grunn av ulike uheldige omstendigheter har ikke rapporten kommet til oss før nå.

~ ~ ~

16. juli 2003 tok jeg turen til Ulvøya for å sjekke dvergtistelen. Området bærer stadig preg av stor byggevirksomhet. Nå viste det seg at halvparten av eiendommen var solgt videre til en ny eier. Heldigvis var vedkommende eier selv til stede da jeg kom og fortalte at jeg var fra Norsk Botanisk Forening. Han hadde fått beskjed om at det skulle være en sjelden plante her, men visste ikke hvor den stod eller hvordan den så ut. Han var imidlertid både imøtekommende og nysgjerrig, og ble med ned til de to feltene med dvergtistel. Til alt hell er ikke feltene ødelagt, men det var et «naturlig» tråkk midt i det største feltet og en del rosetter var tråkket ned. Jeg talte færre rosetter her enn tidligere år, men en plante var i ferd med å blomstre. Jeg registrerte kun én

knopp til, men så tidlig som 16. juli er det ikke sikkert at en får full oversikt. På det andre og mindre feltet var for så vidt alt i orden, men her har jeg aldri sett noen av rosettene i blomst. Den nye eieren var imøtekommende og skulle prøve å unngå tråkk over feltene. Han skulle anlegge trapp ned til stranda, men den berører ikke noen av feltene. Han ønsket meg for øvrig velkommen tilbake, så vi får håpe det beste!

RANDI WERNER

~ ~ ~

Randi Werner tilføyer i en liten notis: Frøene fra dvergtistel som jeg i sin tid tok med til Kristina Bjureke, har resultert i fine planter på Osloryggen i Tøyenparken. De blomstrer der i månedsskiftet juli-august.

red.

• **Skogen med det ene treet
– det vil si svartfuru**

I Firbladet årgang 14, nr. 4, 2001 sto en faksimile fra Bydelsavisen Oslo-Vest, skrevet av Nils Petter Thuesen. Det handler om furua som skulle vært en rest av for-dums Uranienborgskog. I ingres-sen står det: «På en steinterrasse utenfor Camilla Collets vei 4 står en furu som lener seg utover og virker merkelig glissen i toppen. Det er som om dette treet for-langer å bli lagt merke til, og man unngår heller ikke å få øye på det. Uvanlig er dette treet da også fordi det er den siste rest av Uranienborgskogen som ikke finnes lenger.»

~ ~ ~

Det er litt vanskelig å finne ut nøyaktig når Uranienborgskogen forsvant. Sannsynligvis skjedde dette i flere etapper. Thuesen skriver at flere av furuene ble hogd etter at utparselleringen av tomter begynte i 1850-åra. Men folk hegnet tydeligvis om skogen, noe som framgår av følgende ytring i Bystyret (funnet på nettet) i forbindelse med planen om å bygge Uranienborg kirke: «Byens skatteydere har all grunn til å beklage seg. Her er innpå en halv

million anvendt til å vandalisere Uranienborgskogen for å skaffe pastor Heuch en luxriøs kirke.» Uranienborg kirke ble likevel bygd og behørig innviet i 1886. Vi må regne med at mesteparten av skogen forsvant før 1886. Resten forsvant vel mellom 1904 og 1923 ved anlegg av park og lekeplass.

Om det aktuelle treet virkelig har vært en del av Uranienborgskogen er vel tvilsomt. Redaksjonen av Firbladet tilføyer til slutt i nevnte artikkel: «Redaksjonen trykker faksimilen på oppfordring fra ett av våre medlemmer. Men vi har også fått et tips om at denne furua slett ikke er noen *Pinus sylvestris* men en innført plantet art. Redak-sjonen har kikket på treet og deler mistanken. Dette setter i så fall artikkelen i et nytt lys.»

~ ~ ~

Redaksjonen har rett. I fjor (2003) fikk jeg tak i kongler og nåler fra dette treet. En rask konsultasjon i biblioteket ved Botanisk museum ga meg svaret: Svartfuru *Pinus nigra*. Denne plantes i parker i Norge og stammer fra Sør-Europa, Nord-Afrika og Asia, dvs. fra Spania og Marokko til østre Tyrkia, sør til Kypros og nord til sørøstre Østerrike, Russland og Ukraina. I Nord-Amerika har det naturalisert seg.

Så da bør vel diskusjonen ende her? Vel – det kunne i og for seg også ha vært plantete furutrær i Uranienborgskogen. Vi vet at det på 1800-tallet var populært å plante eksotiske trær, også «ute i naturen». En aldersbestemmelse av treet vil jo kunne avgjøre om det vokste der den gang Uranienborgskogen fantes. Siste ord er kanskje ikke sagt ennå...

KLAUS HØILAND

**• Natffioler på
Nebbusvollen**

På Nebbusvollen, som er et friområde langs Nitelva mellom Lillestrøm og Skjetten/Strømmen, vokser det natffioler. Ved en tilfældighet fant jeg et enkeltstående eksemplar på mitt «hemmelige» villjordbærsted. Da jeg fortsatte og lete, fant jeg én plante til på en skyggefull skogseng ca. 200 meter lenger unna. Dette var for fem år siden og jeg har flyttet fra dette området der jeg så ofte gikk turer.

I juni i fjor tok jeg med hobbybotaniker Per Madsen dit for og se om natffiolene fortsatt vokste der, og vi ble gledelig overrasket. I underkant av 30 blomstrende

individer fant vi. Dessverre ingen på skogsengen. Alle natffiolene vi fant, stod i veirenna nær asfaltert gangfelt i forholdsvis høyt gress og var vanskelig å få øye på. Ved noen av plantene var det gravd opp noen hull i bakken. Det kan være mennesker som har forsøkt og flytte planten inn i hagen sin, eller mest sannsynlig grevling som finnes i området som spiser røttene. Orkidérøtter er jo som kjent et afrodisakum og grevlinghannene benytter seg av dette.

Senere i fjor sommer kunne vi lese en stor artikkel i lokalavisen at noen turgåere klaget til kommunen over mangelfull klipping og gjengroing av veirennene på Skjetten/Strømmen-siden av Nitelva. Det var iflg. artikkelen mye flottere på Lillestrøm-siden hvor rennene alltid var så velfriserte. Med dette vil jeg påpeke at det var nettopp i dette «virrvarret» på Skjetten/Strømmen-siden vi fant natffiolene og et helt annet frodig mangfold enn på Lillestrøm-siden. Så jeg håper ikke kommunen etterkommer kravene om hyppigere klipping.

Utbyggingen av Stavstranda (del av Nebbusvollen) til boligformål kan også være en trussel mot natffiolene pga. økt ferdsel utenom gangveien.

Ellers vil jeg anbefale alle som er glad i store nyperosekjerr, alle midtsommerblomstene, villjordbær og små andunger som svømmer i rekke etter andemor på elven mellom sverdliljer og siv – gå en ettermiddagstur der i begynnelsen av juni. Gul frøstjerne, dagfioler, selsnepe og liljekonvall m.m. kan du også finne der.

God tur!

LINE ØSTVOLD HØRLYK

B

Retur: NBF ØLA, Botanisk museum, NHM, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo

Styret i Østlandsavdelingen:

Ane Vollsnes

ane.vollsnes@itf.nlh.no
67 14 06 56 / 913 26 836

Siw Gjøsund

siw_gjosund@hotmail.com
64 95 45 72

Hilde Friis

hilde.friis@sensewave.com
67 14 85 86 / 993 19 423

Catrine Curle

catrine@curle-halvorsen.no
22 50 59 50 / 932 49 709

Charlotte Sletten Bjørå

charlotte.bjora@nhm.uio.no
22 85 18 17

John Magne Grindeland

jm-grind@frisurf.no
22 71 01 91 / 971 80 375

Kim Hartvig

khartvig@broadpark.no
22 60 04 93

Marit Helene Lie

marit.helene.lie@prevista.no
22 60 95 91 / 476 60 396

ØLA sine hjemmesider:

folk.uio.no/torac/Ola/Hovedside.html

Kan også nås ved å klikke seg fra hovedforeningens sider.



Stoff til Firbladet kan sendes til
firbladet@floranor.net

Kontingentsatser 2004

A-medlemskap	kr 300
B-medlemskap	kr 110
C-medlemskap	kr 80